

Terimbilim Odağında ve Çevirmenin Tanıklığında Kuramsal Çeviri¹

Theoretical Translation in the Focus of Terminology and the Witnessing of Translator

Araştırma/Research

Alize CAN RENÇBERLER

Dr., Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim-Tercümanlık Bölümü, alizecan@trakya.edu.tr,
ORCID ID: orcid.org/0000-0001-7187-6614

ÖZET

Tüm alanlarda olduğu gibi sosyal bilimlerde kuramsal metin üretiminde ve çevirisinde terim üretimi, çevirisi ve kullanımı araştırmacı ve çevirmen için zorluk oluştururken, terimcilerin çeşitliliği ve yabancı terimler için önerilen farklı terim karşılıkları kuramsal metin çevirilerini güçleştirmektedir. Terim üretimi, çevirisi ve kullanımı kuramsal ve bilimsel söylemlerde terimcilerin oluşturulmasına zemin hazırlamaktadır. Yeni terim üretimi için terimbilimcinin yerli unsurları iyi tanınması, dili yaratıcı şekilde kullanması ve bunları harmanlayacağı terim bilgisine sahip olması bir gerekliliktir. Terimbilimci, gereksinim olduğu durumlarda yeni sözcükler bulabilmeli, terimceyi zenginleştirebilmeli, yabancı dilden ödünç alınan terimler yerine yeni terimler öneribilmelidir. Türkçedeki terim ihtiyacını karşılamak ve özellikle çeviribilim alanında hizmet verecek terim bilgisi ile donatılmış bilinçli çevirmenler yetiştirmek için çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmanın amacı, kuramsal metin çevirisinde Türkçe dilbilim, göstergebilim, çeviribilim terimleri sözlüklerine eleştirel yaklaşım geliştirmek ve çevirmenin konumunu ele almaktır. Çalışmanın amacına paralel olarak belirlenen araştırma soruları doğrultusunda örneklem olarak Umberto Eco'nun *Interpretation and Overinterpretation* (1992) başlıklı eseri ile Kemal Atakay tarafından *Yorum ve Aşırı Yorum* (2011) başlığıyla Türkçeye yapılan çevirisi ele alınmakta, betimleyici yaklaşım ekseninde çevirmen tarafından kullanılan terimler belirlenmekte, dilbilim, göstergebilim, çeviribilim terimleri sözlükleri taranarak terimlerin karşılıkları Öztürk Kasar'ın

¹ Bu çalışmanın bir bölümü 3-5 Mayıs 2018 tarihinde Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi'nde düzenlenen 4. Asos Congress - Uluslararası Filoloji Sempozyumu'nda "Umberto Eco'nun *Interpretation and Overinterpretation* Başlıklı Eserinin ve Türkçe Çevirisinin Terim Bağlamında İncelenmesi: Sorunlar ve Terim Önerileri" başlığı ile sözlü bildiri olarak sunulmuş ve özeti sempozyum özet kitapçığında yayımlanmıştır.

oluşturduğu *Terimsel Gereksinim ve Yaratıcılık Düzeyleri Şemasına* göre listelenmekte ve çevirmen Kemal Atakay'ın çeviri süreci ve terim çevirisi üzerine görüşlerine yer verilmektedir. Sonuç olarak, incelenen özgün ve çeviri metinlerden hareketle dilbilim, göstergebilim, çeviribilim terimleri sözlüklerinde bazı boşluklar olduğu ve kullanımda olan terimlerin bir kısmının standart halde olmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, çeviri sürecine dair çevirmenin görüşlerine ve karşılığı olmayan terimleri dilimize aktarırken izlediği stratejilere yer vermenin çevirmen adaylarına kuramsal metin çevirisi kapsamında terim aktarımına ilişkin yöntemler sunduğu sonucuna da varılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: terim, terim çevirisi, kuramsal çeviri

ABSTRACT

As in all fields, using, generating and translating the terms for producing and translating theoretical texts in social sciences is a challenge for researchers and translators. The variety of terms and frequently used equivalent words can complicate the translation of theoretical texts. Generating, translating and using these terms pave the way for constituting glossaries. Translators should be well acquainted with native components, and their terminologies, to be able to use them in a creative and inspiring way. A terminologist, whenever necessary, should generate new words, enrich these glossaries and propose new terms instead of those that are borrowed from foreign languages. Academic studies are required to fulfil terminological needs in Turkish and train competent translators who are equipped with the necessary terminological knowledge in translation studies. This study aims to develop a critical view of the dictionaries of linguistics, semiotics, translation studies, literary terms and to discuss the position of the translator in the translation of theoretical texts. In line with the research questions defined in parallel with the aim of the study, the terms in *Interpretation and Overinterpretation* by Umberto Eco (1992) and its Turkish translation *Yorum ve Aşırı Yorum* by Kemal Atakay (2011) are compared and contrasted and the terms used and proposed by the translator are listed in the context of the descriptive approach. For comparing the terms, several resources are used, including dictionaries of linguistics, semiotics, translation studies and literary terms. The dictionaries of linguistics, semiotics, translation studies and literary terms are examined according to the *Schema of Levels of Terminological Needs and Creativity* proposed by Öztürk Kasar and the translator's views of the translation process and term translation are presented. In conclusion, it is deduced that there are some gaps in the dictionaries of linguistics, semiotics, translation studies and literary terms and some of the terms in use are not in the standard state. Besides, it is inferred that including the opinions of the translator on the translation process and the strategies developed while translating the terms, which do not correspond to target language, offer translator candidates methods of translating terms within the context of theoretical text translation.

Keywords: term, translation of terms, theoretical translation

1. Giriş

Sağlık bilimleri, sosyal bilimler, fen bilimleri ve sanat alanında çalışma yapan, kuramsal ve bilimsel metin üreten ve okuyan her disiplinden araştırmacının ihtiyaç duyduğu öncelikli temel öğenin *terim* olduğu düşünülebilir. Bu başlık altında öncelikli, *terimbilime*

ve *terime*, terimin özelliklerine, terim oluşturmada uygulanan yöntemlere, terimbilimin çeviribilimle ilişkisine ve Türkiye’de terim çalışmalarına değinilecektir.

Terimlerin düzenli şekilde incelenmesi ile ilgilenen terimbilim ise *Uluslararası Terimbilim Birliği*’ne göre [International Association of Terminology] şu şekilde ele alınmaktadır:

Terimbilim, uzmanlık bilgisi gerektiren özel alanlarda insanlararası iletişim için gerekli olan simgelerin ve dilsel göstergelerin araştırılması ve uygulanması ile ilgilenen bir bilim dalıdır. Her şeyden önce dilbilimle ilintilidir -‘dilbilim’ - burada en geniş anlamıyla ele alınmalıdır – ancak, çoğunlukla anlambilim ve edimbilim gibi dalları ilgilendirmektedir. Disiplinlerarası bir bilim dalı olarak isimlendirilmesinin nedeni göstergebilim, bilgi kuramı, sınıflandırma gibi bilim dallarından kavramlar ve yöntemler ödünç almasından ve uygulamasından kaynaklanmaktadır. (IAT, 1982)

Étude Lexicologique d’un Champ Notionnel [Bir Kavram Alanının Sözlükbilimsel İncelenişi] adlı doktora tezi ve *Structure Fondamentale du Vocabulaire Social et Politique en France de 1815 à 1830* [1815’ten 1830’a değin Fransa’da Siyasal ve Toplumsal Sözlüğün Temel Yapısı] başlıklı doçentlik tezinin yanı sıra ekibiyle birlikte hazırladığı *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü* makaleleri ile terimbilim alanında Türkiye’de başı çeken araştırmacı Berke Vardar’ın *Terimsel Etkinlik ve Terimbilim* (1980, s. 385) başlıklı çalışmasına göre, bilim ve teknolojinin hızla ilerlemesi ve buna koşut olarak iletişim ihtiyaçlarının çoğalmasıyla birlikte artan terim ihtiyacı ile dildeki terimsel açığı kapatmak için düşünülen ve uygulanan çözümler terimbilim olarak isimlendirilen yeni bir alanın doğmasına zemin hazırlamıştır. Vardar, aynı çalışmasında terimbilimin, özellikle sözlükbilimden destek aldığına vurgu yaparak birçok yönüyle uygulamalı dilbilim dalı olduğunun altını çizer; terimleri inceleyen ve terimler üzerine yapılan çalışmalara yön veren ilkeleri belirleyen sözlükbilimin yanında diğer uzmanlık alanları ve disiplinlerle de iç içe olması nedeniyle disiplinlerarası bir niteliğinin olduğunu belirtir. Vardar’ın

(...) çeşitli nesne ve kavramlara ilişkin adlandırma eyleminin mantıksal görünüşleri, toplumsal bildirişim çevrimindeki yeri, dillerarası ilişkiler, çeviri, belgeleme, bilgi-işlem vb. konularla bağıntıları terimbilimin ne denli geniş kapsamlı bir yaklaşım türü içermesi gerektiğini ortaya koymaktadır. (1980, s. 386)

sözlerinden terimbilimin diğer uzmanlık alanlarında iletişimi sağlayan kilit öge olduğu kanısına varılabilir.

Sunulan tanımdan da anlaşılacağı üzere, terimbilimin hem bir araştırma hem de uygulama alanı olduğu vurgulanmış, dilbilimle iç içe olduğuna değinilmiş ve diğer bilim dallarından yöntemsel ve kavramsal açıdan yararlandığı için disiplinlerarasılık özelliği gösterdiği vurgulanmıştır.

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük’te terim, “bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan kelime, ıstılah” şeklinde tanımlanmaktadır (1988, s. 1458). Burcu İlkay Karaman’a göre, terimler “kavramlar

hakkında konuşulurken kullanılan sembollerdir (2017, s. 93). Karaman, terimlerin belli bir kullanım alanı için anlamları açık bir biçimde tanımlandığını ve bağlamlara göre anlam değiştirmediklerini ifade etmektedir (s. 93). Benzer şekilde Asalet Erten da terimlerin bolca kullanıldığı bilimsel ve teknik metinlerin çoğunlukla düz anlama sahip olduğunu belirtmektedir (1993, s. 315). Hamza Zülfikar da terimlerin çeşitli bilim dallarının, sanat ve meslek kollarının özel kelimeleri olarak tanımlandığını, anlamlarının dar ve sınırlı olduğunu, bilim dallarının, sanat ve meslek kolları mensupları arasında kısa yoldan anlaşmayı sağlayan sözler olduğunu belirtmektedir (2011, s. 20). Tanımlardan hareketle *terimin*, belirli bir uzmanlık alanında, özel anlam taşıyan kavramları karşılayan sözcükler olduğu anlaşılmaktadır.

Zülfikar, çalışmasında terimlerin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır :

1. Terimler bir bilimsel kavrama tek karşılık sunarlar.
2. Terimlerin anlamları sabittir ve cümle içinde olsa bile değişik anlamlarda kullanılmazlar.
3. Terimler halkın söz varlığında yer almaz ama halk ağzında kullanılıp da sonradan terim özelliği kazanmış kelimeler vardır.
4. Gündelik dilde sık geçen bir kelimenin terim olarak kullanılması söz konusu olabilir. Dolayısı ile bir kelimenin temel, yan ve mecaz anlamları dışında terim niteliğinde olan anlamları bulunabilir.
5. Kimi terimlerin de anlamları iyice daralmış olabilir ve sözlüklerde sadece bir terim olarak yer alabilirler.
6. Terimler kavramları açık ve net bir şekilde karşılarlar. Bu bağlamda terimin milli olmasının (Türkçe terimlerin Türkçe kök ve eklerden yaratılması) yararları vardır.
7. Terimler genel dilin kelimelerinden keskin çizgilerle ayrılamaz ancak tanımı, kullanımı, aldığı yapıım ekleriyle bir ölçüde dilin diğer kelimelerinden ayır edilebilirler. (2011, ss. 20-3)

Karaman ise terimlerin niteliklerini şu şekilde sunar :

1. Saydamlık: Terimler, var olan terim düzenlerine uyum sağlayacak şekilde adlandırılırlar.
2. Salkımlılık (Düzenlilik/Sistematiklik): Terimler kavram düzenini yansıtır biçimde oluşturulmuşlardır.
3. Tutarlılık (Eşanlamsızlık): Bir terim oluşturulduğunda kullanılagelen eşanlamlıları kullanımdışı bırakılır.
4. Bağlamsızlık/Biriciklik (Tekanlamlılık ve Tekadlılık): Terimler genelde yananlamsız olma özelliği gözönünde bulundurularak oluşturulmaya çalışılmıştır.
5. Elverişlilik/Ekonomiklik: Tutunabilmeleri için terimler akılda kalabilecek biçimde oluşturulmuştur.
6. Yerellik: türetilebilirlik hedeflenerek dilde varolan kaynaklardan faydalanılmıştır.
7. Güncellik: terimlerin güncel olmaları için gözden geçirilmesi gereklidir. (2017, ss. 49-52)

Roman Jakobson, her bilişsel deneyimin bir başka dile çevrilebilir ve düzenlenebilir olduğunu dile getirmiştir, yetersiz kalındığı durumlarda ise terimlerin aktarmalarla, öyküntülerle, yeni sözcüklerle, anlam kaydırmalarıyla ve dolaşık anlatımla değiştirilebilir olduğunu vurgulamıştır (2000, s. 115). Terim yapma yolları ile ilgili olarak benzer şekilde Zülfikar da kelimelere eklenen ekler ve köklerin yanı sıra kelime birleştirme, tamlamalar kurma, kelimenin türlerini değiştirme, genel dilden ve halk ağzından kelime aktarma gibi yöntemlerin başvurulabilir olduğunu belirtmiştir (ss. 149-150). Karaman da çalışmasında terim oluştururken kullanılan yöntemleri yeniden anlamlandırma, takılama (türetme), birleştirme (birleşik terim), örnekseme, birebir çeviri ve uluslararasılaştırma olarak sıralamaktadır (ss. 47-8).

Mustafa Durak'ın (2005, s. 11) Vardar'dan aktardığı üzere, terimlerin ortaya çıkışı ile genel kullanımda olan yeni sözcükler gibi terimlerin de esasında dilin kendisinden alıntılar yaparak ve anlamda özelleşmeye bağlı yaratımlar çerçevesindeki öğelerin dizimsel bağlanışına dayalı üretilen birimler olduğunu belirtir ve bu durumu, (kimyada) *arı*, (geometride) *doğru*, (dilbilgisinde) *ek*, (fizikte) *sıvı* gibi terimleri örnek vererek somutlaştırır. Vardar'ın, bilimsel söylemlerde yabancı terimlerin yerine yenilerinin önerilmesini, diğer bir deyişle yerli öğelere dayalı terimsel yenilenmeyi savunduğu açıkça ortadadır. Terim ihtiyacına zemin hazırlayan bir diğer nokta ise genel dilin sözlük kesiminde karşılaşılan güçlü değişimdir (Vardar, 1980, s. 386). Dilin her döneminde değişimler olduğunun altını çizen Vardar, bu olgunun yaratıcılık şeklinde isimlendirildiğini belirtir. Buradan hareketle, günlük konuşma dilinde ortaya çıkan yeni sözcüklerin, bilim dallarında ve uzmanlık alanlarında kullanılan terimlere etki ettiği, zamanla değişen dil kullanımlarının etkisiyle, yeni terimlere ihtiyaç duyulduğu anlamı çıkarılabilir.

Terimbilimin araştırma alanına giren bu etkinlikler beraberinde bir takım işlemler de gerektirir. Vardar, aynı çalışmasında (1980, ss. 387-8) Robert Dubuc'tan (1977) aktardığı üzere dört temel işlemden oluşan bir yöntemsel çerçeveden bahseder: *belirleme*, *çözümleme*, *yaratım* ve *ölçünleme*. *Belirleme*, belli bir uzmanlık dalına ilişkin bir metin ya da somut bir bildirişim durumunu ele alan terimbilimcinin, üstüne eğildiği alana özgü öğeleri saptaması" işlemidir. *Çözümleme*, "bağlam içinde ele alınan öğelerin kavramsal niteliğini ya da içeriğini ortaya koyma" işlemidir. Bu işlemde, dilbilimcilerin "anlambirincik çözümlemesi" olarak adlandırdıkları işlem gerçekleşir. "*Belirleme* işlemi birbirini izleyen öğeler düzleminde gerçekleşirken, *çözümleme* işlemi birbirinin yerini alan öğelerin oluşturduğu dizge çerçevesinde en küçük anlamsal oluşturucuların saptanmasını gerektirir" (1977, s. 270). *Yaratım* işleminde ise, "terimsel etkinlikte bulunan uzman dizgenin belli bir noktasında herhangi bir boşlukla karşılaştığında, bir başka deyişle gereksinme olduğunda yeni sözcük yaratımı kesin bir zorunluk olarak ortaya çıkar" (1977, s. 271). *Ölçünleme* olarak adlandırılan ve terimbilimin toplumsal yanını oluşturan son işlem basamağında ise, "terimbilimci belli bir uzmanlık alanında özdeş kullanımları benimsetme, bu kullanımlara geçerlik ve yaygınlık kazandırma eylemini" üstlenmektedir (1977, s. 271). Bu işlem, yön verici bir etkinlik olduğu kadar

kullanıcıların tepkilerinden de etkilenen ve gereksinimlere uygun öneriler getirdiği sürece etki alanını genişleten bir olgudur.

Ülkemizde 1932 yılında Türk Dil Kurumu'nun kurulmasıyla bilinçli şekilde terim çalışmaları yapılmaya başlanmış ve takip eden yıllarda Türk Dil Kurumu terim yapan ve yayın bir merkez konumuna gelmiştir (Zülfikar, 2011, ss. 8-9). Terim üretme ve yayma konusunda başka kurumların da rolü olmuş, bunlar arasında kimi yayinevleri terim sözlükleri yayımlamıştır (Zülfikar, 2011, s. 11). Terim çalışmalarına proje, sempozyum, kurultay ve akademik derslerle katkı sağlayan üniversiteleri de bu noktada anmak gereklidir. Bunlardan ilki Yıldız Teknik Üniversitesi'nin disiplinlerarası düzeyde hizmet vermeyi amaçlayan ve Türkçe terimlerin ulusal düzeyde yaygınlaşmasını sağlamaya hizmet verecek *Türkçe Terim ve Sözcükdizini* olarak adlandırdığı projedir (Karaman, 2017, s. 77). Benzer şekilde Hacettepe Üniversitesi'nin de yürütmüş olduğu *Terim Uzmanlığı Eğitimi, TERMTURK-Kültürlerarası Diyalog ve Özel İletişim İçin Terminoloji² ve Almanca, İngilizce ve Türkçe Otomotiv Terimleri Bütüncesinde Çeviri Amaçlı Kavramlaştırma ve Adlandırma Çalışması* gibi projeler terim çalışmalarına katkı sağlamaktadır³. 20-21 Ekim 2011 tarihlerinde Kırıkkale Üniversitesi Fransızca Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı tarafından düzenlenen *1. Uluslararası Çeviribilim ve Terimbilim Kurultayı* da terim çalışmalarına katkı sağlayan bir bilimsel etkinliktir. Bunlara ek olarak İstanbul Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Trakya Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi'nde Mütercim Tercümanlık ve Çeviribilim Bölümlerinde terimbilim ve özel alan çevirisine yönelik terim bilgisiyle donatılmış çevirmenler yetiştirmeye yönelik lisans ve lisansüstü düzeyde dersler ve projeler yürütülmektedir.

Çok dilli terimbilimsel eylemlerin kuramsal çeviriye desteklemesi çevirmenlerin sorumluluğunun artması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, çevirmenlerin sadece iki dil ve kültür hakkında bilgi sahibi olmasının yanında terimler hakkında da yetkinlik kazanması gerekmektedir. Nevzat Gözaydın bu konu ile ilgili olarak 7-9 Mart 2008'de Antalya'da düzenlenen *Türkçe ve Çeviri Sorunları Çalıştayı*'nda çevirmenlerin uzmanlık alan bilgisi gerektiren terimleri çok iyi bilmelerinin gerekliliğine değinmiş (2008, s. 19) ve karşılaşılabilecek sorunların çözümü için çevirmenlerin yanı sıra sosyolog, antropolog, tarihçi, coğrafyacı gibi diğer disiplinler üzerine çalışan araştırmacıları işbirliğine davet etmiştir (s. 23). Ayfer Altay da *Initiating a terminology policy, the case of Turkey: TermTurk Project* başlıklı çalışmasında Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılma sürecinde çeviri eylemlerinin arttığına ve yapılan çevirilerin çoğunlukla terim bilgisi gerektiren teknik çeviriler olduğuna değinmiş, bu metinlerin çevrilmesinde karşılaşılan sorunların terimbilim veri tabanları yardımıyla ortadan kaldırılabileceğini öne sürmüştür (2011, s. 151). Altay'ın Cihan Alan ve Ender Ateşman ile yürüttüğü *Towards a Terminology Centre: Awareness, Project, Outcome* (2011) başlıklı çalışma da terim birliğinin önemini

² <http://www.termturk.org/objectives.php> Erişim Tarihi [19.06.2020]

³ Hacettepe Üniversitesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü, Projeler <http://www.mtb.hacettepe.edu.tr/projeler.php> Erişim Tarihi [20.06.2020]

vurgulayan ve bu amaçla yürütülen eğitimleri ve faaliyetleri konu edindikleri diğer önemli bir kaynaktır.

Bruno de Bessé, *Terim Sorunları* başlıklı çalışmasında, “terim çalışmasının amacının dilsel engelleri aşmak, yazılı ya da sözlü çalışan çevirmenleri etkin araçla donatmak” olduğunu vurgulamaktadır. Araştırmacı, terim sorunlarına yönelik olarak, farklı dillerden halklar arasında alış-verişin sadece terim araştırmalarına dayalı çeviri çalışmalarına bağlı olduğunu belirtmektedir (2005, s. 28).

Bu çağrıya paralel olarak Yıldız Teknik Üniversitesi Diller ve Kültürlerarası Çeviribilim Doktora Programı bünyesinde Prof. Dr. Sündüz Öztürk Kasar, gerek vermiş olduğu lisansüstü derslerle ve bu derslerde yürütülen kuramsal metin çevirisi projeleriyle, gerekse terim çevirisine dair yapmış olduğu akademik araştırma ve incelemelerle terim araştırmalarına dayalı çeviri çalışmalarını sürdürmektedir. Öztürk Kasar’ın *Algirdas Julien Greimas’ın sémantique structurale adlı yapıtını Türkçeye nasıl çevirmeli?* (2017, ss. 308-316) adlı eseri sosyal bilimlerde kuramsal metin çevirisini konu edinen, adı geçen eserin terimcesini oluşturma deneyimini paylaştığı, Türkiye’de göstergebilim terimcesinin oluşumu için önerilerde bulunduğu ve eserin muhtemel çevirmenin profilini çizdiği bir araştırmadır.

Öztürk Kasar yönetiminde “Sosyal Bilimlerde Kuram Çevirisi” adlı doktora dersi dahilinde ise dilimizde terim gereksinimlerini gidermek ve terimbilimden yararlanarak çeviribilim alanına katkı sağlayacak çevirmenler yetiştirmek hedeflenmektedir. Bunun yanı sıra, Öztürk Kasar’ın Didem Tuna ile birlikte oluşturduğu, *Sosyal Bilimler Alanında Terimcelerin Çevrilmesi ve Türkçe Terim Üretimi* isimli çalışmada sunulduğu üzere, kuramsal metin çevirisinde var olan gereksinim düzeyleri ve bu gereksinimleri karşılamak için başvurulacak yaratıcılık düzeylerini belirten *Terimsel Gereksinim ve Yaratıcılık Düzeyleri Şeması* (Öztürk Kasar & Tuna, 2017, ss. 433-5) terimbilim alanına sağlanan bir katkı olarak düşünülebilir.

Bu çalışmada da terimlerin taranması ve gerekli durumlarda yeni terim önerileri gereksiniminin belirlenmesi Öztürk Kasar’ın oluşturduğu sınıflandırma doğrultusunda yapılacağı için *Terimsel Gereksinim ve Yaratıcılık Düzeyleri Şeması* “Veri Çözümleme Araçları” alt başlığında detaylı olarak ele alınacaktır.

2. Çalışmanın Yöntemi

Bu bölümde öncelikle çalışmanın amacına değinilecek olup, belirlenen amaçlar doğrultusunda araştırma soruları belirlenecektir. Takip eden alt başlıklarda araştırma yöntemine, veri toplama ve veri çözümleme araçlarına yer verilecektir.

2.1 Çalışmanın Amacı

Kuramsal metinler, özel alan bilgisi gerektiren terimlerle donatılmış, yeni isimlendirmelerin ve kavramların dolaşıma girdiği, hem okurun hem de çevirmenin yeni terim ve kavramlarla karşılaşabildiği bir alandır. Kavramların doğru algılanması ve hedef

okurun üzerinde aynı etkiyi yaratması ve aynı bilgiyi aktarabilmesi terim birliğinin sağlanmasıyla mümkündür. Bu durumda, kullanımda olan sözlük ve terimcelerin bu gereksinimi karşılması ve karşılığı olmayan terimlere de çevirmenlerin uygun karşılıklar bulması beklenmektedir. Buradan hareketle, çalışmanın amacı kuramsal metin çevirisinde dilbilim, göstergebilim, çeviribilim terimleri sözlüklerinin terim gereksinimlerine ne ölçüde cevap verdiğini incelemek ve kuramsal metin çevirisi yapan çevirmenin görüş ve tecrübelerine yer vererek çeviri sürecini somutlaştırmak olarak belirlenmiştir.

2.2 Çalışmanın Araştırma Soruları

Çalışmanın yukarıda sunulan amaçları doğrultusunda araştırma soruları sözlükler ve çevirmen özelinde belirlenmiştir. Buna göre,

1. Sözlüklere yönelik olarak
 - a. Kullanımda olan dilbilim, göstergebilim, çeviribilim terimleri sözlükleri kuramsal çevirinin gereksinimlerine yanıt veriyor mu?
2. Çevirmene yönelik olarak
 - a. Çevirmen, çeviri süreci öncesinde metin ile ilgili olarak herhangi bir hazırlık yapıyor mu?
 - b. Çevirmen, dilimizde henüz karşılığı olmayan terimleri Türkçeye aktarırken hangi yöntemlere başvuruyor?
 - c. Çevirmenin, dilbilim, göstergebilim, çeviribilim terimleri sözlüklerinde karşılığı olup kullanımlarına ya da bu terimlere alternatif olarak daha güncel tınısı olan yeni terim önerisine karşı tutumu nedir?

soruları, çalışmanın araştırma soruları olarak belirlenmiştir.

2.3 Araştırma Yöntemi

Çalışmanın amacı, kullanımda olan sözlüklerin kuramsal çeviriye olan katkısını ve çevirmenin kuramsal çeviri üzerine düşüncelerini betimleyici yaklaşımla ortaya koymak olduğu için çalışmanın araştırma yöntemi durum çalışması⁴ (case study) olarak belirlenmiştir.

2.4 Veri Toplama Araçları

Durum çalışması araştırma yöntemine ve çalışmanın amacına uygun olarak veri toplama araçları *doküman incelemesi* ve *görüşme* olarak belirlenmiş; bu bağlamda incelenecek dokümanlar özgün ve çeviri metin olarak saptanmıştır. Kullanılan özgün metin Umberto Eco'nun İngilizce kaleme aldığı *Interpretation and Overinterpretation* (1992) başlıklı eseri ile Türkçeye Kemal Atakay tarafından çeviri metin olarak aktarılan *Yorum ve Aşırı Yorum*

⁴ Durum çalışması ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Berg, 2001; Yıldırım & Şimşek, 2013; Berg & Lune, 2015; Duff, 2007.

(2011) adlı yapıttır. Beş araştırmacının konuşma metinlerinden oluşan özgün metin ile çevirisinde ele alınan terimler sadece Umberto Eco'nun konuşma metinleri ile sınırlı tutulmuştur. Çalışmanın örneklemini olarak *Interpretation and Overinterpretation* başlıklı eserin seçilmesinin sebebi ise, dilbilim, göstergebilim, çeviribilim terimleri sözlüklerinin tümüne başvurmak için uygun bir metin olmasıdır.

Çalışma kapsamında başvurulmuş diğer bir veri toplama aracı ise çevirmenle yapılan görüşmedir. Çevirmen Kemal Atakay'la 21.04.2018-25.04.2018 tarihleri arasında elektronik posta aracılığı ile görüşülmüş, çalışmanın amacı ve kapsamı hakkında bilgi verilmiş ve çevirmene kuram çevirisine yönelik şahsi fikir ve tecrübeleri hakkında sorular yöneltilmiştir.

2.5 Veri Çözümleme Araçları

Çalışmada sözlükler ve *Terimsel Gereksinim ve Yaratıcılık Düzeyleri Şeması Şeması* (2017, s. 418) veri çözümleme araçları olarak belirlenmiş, detaylı bilgi aşağıda sunulmuştur.

2.5.1 Sözlükler

Bu çalışmada, beş araştırmacının konuşma metinlerinden oluşan özgün metin *Interpretation and Overinterpretation* ile çeviri metin *Yorum ve Aşırı Yorum*'da ele alınan terimler sadece Umberto Eco'nun konuşma metinleri ile sınırlı tutulmuştur. Özgün ve çeviri metinlerde karşılaştırmalı şekilde incelenen terimler alfabetik sıra ile listelenmiştir. Özgün yapıtta ve Türkçe çevirisinde yer alan terimlerin Türkçe karşılıklarını bulmak için çeviribilim, göstergebilim, dilbilim terimleri sözlüklerinden yararlanılmıştır. Çalışmada kullanılan sözlükler:

- *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü* (Vardar, Güz, Huber, Senemoğlu & Öztokat, 2007),
- *Dilbilim Sözlüğü* (İmer, Kocaman & Özsoy, 2013),
- *Göstergebilim, Dilbilim ve Çeviribilim Terimleri Sözlüğü* (Rifat, Rifat, Koş & Tekgül, 2010),
- *Açıklamalı Göstergebilim Sözlüğü* (Rifat, 2018),
- *Çeviri Terimleri Sözlüğü* (Bengi-Öner, 2001),
- *Açıklamalı Çeviri Terimleri Sözlüğü* (Boztaş, Okyayuz Yener, 2005),
- *Kuramlar Işığında Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi* (Berk, 2005).

Bu sözlüklerde karşılığı bulunmayan terimleri değerlendirmek için çevirmenin önerdiği terimler dikkate alınarak ve Türkçe-İngilizce/İngilizce-Türkçe⁵ sözlüklerden ve Türk Dil Kurumu'nun *Büyük Türkçe Sözlüğü*'nden⁶ yararlanılacaktır.

2.5.2 Terimsel Gereksinim ve Yaratıcılık Düzeyleri Şeması

⁵ Cambridge Dictionary English-Turkish Dictionary. <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/turkish> Erişim Tarihi [23.09.2019]

Oxford Dictionaries. <https://www.oxforddictionaries.com/> Erişim tarihi [23.09.2019]

Online Dictionaries by bab.la – Turkish-English/English-Turkish. <https://en.bab.la> Erişim tarihi [23.09.2019]

⁶ Türk Dil Kurumu – Büyük Türkçe Sözlük. www.tdk.gov.tr Erişim tarihi [23.09.2019]

Terimsel Gereksinim ve Yaratıcılık Düzeyleri Şeması, Öztürk Kasar'ın önceki bölümde adı geçen doktora dersi kapsamında sunulmuş projelerin gözlemlerinden oluşturduğu dört aşamalı bir sınıflamadır. Bu sınıflamaya göre Öztürk Kasar, *sıfır gereksinim* olarak adlandırdığı kategoride “yerleşmiş ve standartlaşmış Türkçe karşılıkları bulunan terimlere ilişkin seçim yapma ya da karşılıklar arama gereksinimi” olduğunu belirtir (2017, s. 434). Öztürk Kasar bu sınıfta, *équivalence/equivalence (eşdeğerlik)*, *signifiant-signifié/signifier-signifiant (gösteren-gösterilen)* ve *adaptation/adaptation (uyarlama)* örneklerini gösterir. Bu durumda, yeni terim oluşturmak için ilave bir çaba göstermeye gereksinim yoktur. Şemanın ikinci basamağını *birincil gereksinim* şeklinde adlandırılan kategori oluşturur. Bu grupta, “birden fazla karşılığı bulunan ve birbirleriyle yarışan terimler arasından en uygun olanını seçmek söz konusu olduğunda duyulan gereksinim düzeyidir” (2017, s. 434). Bu noktada da çaba gerektirecek bir gereksinim söz konusu değildir ancak bir standart oluşturmak amacıyla var olan terimlerden birini seçerek “tamamlayıcı bir yaratıcı edim ortaya koymak gerekmektedir” (2017, s. 434). Örnek olarak ise, Fransızca *stylistique* ve İngilizce *stylistics* terimlerinin dilimizde *üslupbilim*, *biçembilim*, *anlatımbilim* ve *deyişbilim* olarak dört karşılığının bulunduğu ve sıralanan terimler arasında *deyişbilimin* daha çok kabul gördüğü vurgulanmaktadır. *İkincil gereksinim* olarak şemanın üçüncü basamağını oluşturan sınıf bir terimin bir veya daha fazla karşılığının olmasına rağmen sunulan karşılıkların uygun görülmeyip yeni bir terim üretme gereksiniminin olması durumudur (2017, s. 434). Bu bağlamda, çevirmen etkin rol üstlenir. Öztürk Kasar, bu kategoriye örnek olarak Fransızca *surinterprétation* ve İngilizce *overinterpretation* terimleri için önerilen *fazla çeviri* ve *artık çeviri* terimlerinin anlamı tam yansıtmadıkları için uygun olmadıklarını ve *Yorum ve Aşırı Yorum* eserinden esinlenerek *aşırı çeviri* terimini önerdiğini belirtmiştir (2017, s. 435). Şemanın son basamağını oluşturan *tam gereksinim* basamağı, yeni bir terim oluşturmanın kaçınılmaz olduğu durumdur. Bu durumda, terimin hiçbir karşılığı yoktur ve çevirmen yaratıcılığına ve artalan terim bilgisine başvurarak kavramsal anlam içeriğinden hareketle yeni bir terim önermek zorundadır (2017, s. 435). Bu basamak için *ambivalence* terimi ve *çelişik sesteşlik* Türkçe karşılığı önerilmektedir. Bu terim önerisinde, “*ambivalence* sözcüğünün içinde barındırdığı çelişiklik, karmaşıklık ve kararsızlık kavramlarından esinlenilmiş ve terimin tanımından yararlanılmıştır” (2017, s. 435).

Aşağıdaki tablo, terimler için duyulan gereksinim düzeyleri ile bu düzeylerin gereksinimlerinin giderilmesi için ihtiyaç duyulan yaratıcılık düzeylerini belirtmektedir. Bu çalışma kapsamında özgün ve çeviri metinde taranan terimler bu şemaya göre sınıflandırılacaktır.

Tablo 1: Sündüz Öztürk Kasar'ın Terimsel Gereksinim ve Yaratıcılık Düzeyleri Şeması (2017, s. 418)

	Terimsel Gereksinim Düzeyleri	Yaratıcılık Düzeyi
1.	Sıfır Gereksinim	Sıfır Yaratıcılık
2.	Birincil Gereksinim	Tamamlayıcı Yaratıcılık
3.	İkincil Gereksinim	Gerekli Yaratıcılık
4.	Tam Gereksinim	Zorunlu Yaratıcılık

3. Bulgular ve Yorum

Bu başlık altında yazar ve özgün metin, çevirmen, çeviri metin, çevirmenin çeviri süreci ve kuram çevirisi üzerine görüşleri ve terim incelemesine yer verilecektir.

3.1 Yazar ve Özgün Metin

5 Ocak 1932 tarihinde İtalya'nın Piedmont bölgesinde Alessandria şehrinde dünyaya gelen Umberto Eco, Torino Üniversitesinde Ortaçağ Felsefesi ve Edebiyatı üzerine uzmanlaşmıştır. Lisans çalışmasının ardından yüksek lisans ve doktora çalışmalarını Aziz Tommaso d'Aquino üzerine gerçekleştirmiştir. Thomasçılık akımı ve bu akımın estetik yaklaşımı üzerine derin incelemelerde bulunmuştur. Eleştirmen, yazar, edebiyatçı, ortaçağ estetikçisi, tarihçi, filozof, göstergebilimci gibi çok katmanlı bir akademik kimliğe sahip olan Umberto Eco, Bologna Üniversitesinde göstergebilim kürsüsünde görev yapmış, ardından Harvard, Cambridge ve Oxford gibi dünyanın önde gelen üniversitelerinde davetli olarak seminerler vermiştir. Ortaçağ tarihi, estetik ve göstergebilim üzerine kaleme aldığı birçok kuramsal kitap ve akademik yayının yanı sıra *Gülün Adı*, *Foucault Sarkacı*, *Baudolino* ve *Önceki Günün Adası* gibi birçok dile çevrilmiş ve hemen her dilden okura ulaşmış romanları da bulunmaktadır. 19 Şubat 2016 tarihinde Milan'da yaşadığı evde pankreas kanserine yenik düşmüştür.

Bu çalışmada incelenecek olan özgün metin *Interpretation and Overinterpretation* 1990 yılında *Tanner Lectures and Seminars* isimli seminerde yapılan konuşmaların derlemesidir. *Tanner Konferansları*, 1978'de Clare Hall – Cambridge'de resmen başlatılmış ve takip eden yıllarda Harvard, Michigan, Utah, Oxford ve Stanford gibi dünyanın önde gelen üniversitelerinde düzenlenmiştir. 1990 yılında, *Tanner Konferanslarını* sunmak üzere Umberto Eco davet edilmiş ve üzerinde duracağı konuyu "Yorum ve Aşırı Yorum" olarak belirlemiştir. Konferansta Eco'nun yanı sıra, felsefe ve edebiyat teorisinin önde gelen isimlerinden Richard Rorty, Jonathan Culler, Christine Brooke-Rose ve Stefan Collini'nin de konuşmaları yer almaktadır. Konferansta yapılan konuşmalar 1992'de Cambridge University Press tarafından *Interpretation and Overinterpretation* başlığıyla yayımlanmıştır. Eco yapıtında *metnin niyetinin* olası yorumları ne şekilde sınırladığıyla ilgili görüşler bildirmektedir. Ardından, farklı bakış açılarıyla filozof Rorty, edebiyat kuramcısı Culler, eleştirmen ve roman yazarı Brook-Rose Eco'nun düşüncelerine karşı kendilerine has duruşlarıyla önermeler sunmaktadırlar. Eserde sırasıyla katılımcılar hakkında bir bölüm, Collini'nin alandan olmayan okurları esere hazırlamak için kaleme aldığı bir giriş bölümü yer almaktadır (1992, s. 1). Bu bölümü, *Interpretation and history* (1992, s. 23), *Overinterpreting texts* (1992, s. 45) ve *Between author and text* (1992, s. 67) başlıklarıyla Eco'nun yorum, tarih, metinleri aşırı yorumlama, yazar ve metin olgularını tartıştığı bölümler takip etmektedir. Eco'nun düşüncelerine karşılık olarak *The pragmatist's progress* (1992, s. 89) başlığıyla Rorty, *In defence of overinterpretation* (1992, s. 109) ile Culler, *Palimpsest history* (1992, s. 125) ile de Brooke-Rose kendi fikirlerini sunmuşlardır. *Reply* (1992, s. 139) başlıklı eserin son

bölümünde ise Eco'nun adı geçen araştırmacıların savunularına verdiği yanıt yer almaktadır.

3.2 Çevirmen, Çeviri Metin ve Çevirmenin Çeviri Sürecine İlişkin Görüşleri

1962'de Ankara'da dünyaya gelen Kemal Atakay, lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünde tamamlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri Illinois Üniversitesi Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümünde Ortaçağ-Rönesans İngiliz ve İtalyan Edebiyatları üzerine lisansüstü öğrenim görmüştür. Çeşitli dergilerde inceleme, çeviri ve eleştiri yazıları bulunan Atakay, Yeditepe Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünde karşılaştırmalı edebiyat dersleri vermiş, Umberto Eco, Dante Alighieri, Francesco Petrarca, Cesare Pavese, Italo Calvino, Octavio Paz gibi isimlerin yapıtlarını İngilizce ve İtalyancadan çevirilerle dilimize kazandırmıştır.

Atakay, *Interpretation and Overinterpretation* başlığıyla İngilizce yayımlanan eseri *Yorum ve Aşırı Yorum* başlığıyla Türkçeye kazandırmıştır. Eserin bölümlerine sadık kalınmış bunun yanı sıra çeviri metne *Çevirmenin notu ve Dizin* bölümleri eklenmiştir. Bu çalışmanın amacı doğrultusunda çeviri sürecini netleştirmek ve terimlerin çevirisiyle ilgili deneyimlerini irdelemek için çevirmen Kemal Atakay'a elektronik posta yolu ile ulaşılmış ve çalışmanın "Çalışmanın Araştırma Soruları" başlığında araştırma soruları yönetilmiştir.

Çevirmen, *Yorum ve Aşırı Yorum*'u çevirirken herhangi bir hazırlığının olmadığını, her çözümü çeviri sürecinde bulduğunu belirtmiş, Umberto Eco ile görüşme ve fikir paylaşımı imkânının olmadığını eklemiştir. Atakay, terimlerin çevirisine yönelik ise şunları belirtmektedir:

Öncelikle, *Yorum ve Aşırı Yorum*'un terimler açısından büyük güçlükler içeren bir metin olmadığını belirtmem gerek. Elbette, bunu söylerken, bir noktayı göz ardı etmemeliyiz: Ben ve bu tür metinleri çeviren aşağı yukarı benim kuşağımdan çevirmenlerin, bir avantajı vardı. O da, deyim yerindeyse, altyapı çalışmasının – yani, dilbilim, göstergebilim gibi alanlardaki terimlere karşılık bulma çalışmalarının– önceden yapılmış olmasıydı. Aynı şeyi, felsefe terimleri için de söylemek gerekir. Tabii, felsefe alanındaki terim çalışmaları daha da eskilere uzanıyor. Burada da, önemli terimler için karşılıklar bulunmuştu. Biz, bu hazır altyapıdan yararlandık. Burada, aklıma, felsefede *Felsefe Terimleri Sözlüğü* ile Bedia Akarsu ve *Felsefe Tarihi* ile Macit Gökberk geliyor. Dilbilim ve göstergebilimde ise, öncelikle Berke Vardar'ın sözlüğünü; bir de, üniversiteden hocamız olan ve hem derslerinde hem yapıtlarında çeşitli terimleri kendisinden öğrendiğimiz Akşit Göktürk'ü anmak isterim. (K. Atakay, kişisel görüşme, Nisan 25, 2018)

Atakay'ın sözlerinden anlaşılacağı üzere, çevirmenin, Türkiye'de dilbilim, göstergebilim ve felsefe gibi alanlarda üretilmiş sözlüklerden yararlanması kuramsal bilgi içeren metinlerdeki terimleri Türkçeye aktarırken bir avantaj sağlamıştır. Çevirmen,

aldığı lisans eğitiminin de çeviri sürecine ve terim çevirisine katkı sağladığını vurgulamaktadır.

Dilimizde henüz bir karşılığı olmayan terimlerin çevirisini yaparken ise deneyimlerini şu şekilde aktarmaktadır:

Burada, birkaç yöntem söz konusu: *i)* (özellikle çok yerleşik bir terim söz konusu ise), terimi özgün dilinde bırakıp dipnotla açıklama verme (mesela, *Yorum ve Aşırı Yorum*'un başlarında *modus ponens* için yaptığım gibi); *ii)* “şeffaf çeviri” diyebileceğim yöntem; yani özgün terimin, çeviriyi telkin etmesi (mesela, *intentio auctoris / lectoris / operis* için “yazarın / okurun / metnin niyeti” karşılığı; burada bir terim önerisinden çok, özgün terimin neredeyse birebir çevirisi söz konusu. Elbette, bu yöntemin bazı örneklerdeki işleyişini sorgulayabiliriz: Mesela, *simpatia universale* terimini “evrensel sempati” olarak çevirdiğimizde, belki *simpatia* sözcüğünün Rönesans dönemindeki teknik anlamını aktarmış olamıyoruz, ama okur bağlamdan aşağı yukarı o anlamı çıkarabiliyor); *iii)* bir tür öneri çeviri (mesela, İng. *overinterpretation* ya da İt. *sovrainterpretazione* için “aşırı yorum”. (K. Atakay, kişisel görüşme, Nisan 25, 2018)

Dilimizde karşılığı olmayan terimleri çevirirken üç durumla karşılaştığını belirten Atakay, bazı durumlarda dipnotlara başvurarak terimi özgün dilinde bırakmayı tercih ettiğini söylemektedir. Bazı durumlarda ise özgün terimin hemen hemen birebir çevirisini yapıp Türkçeye aktardığını, diğer bir deyişle *şeffaf çeviri* olarak adlandırdığı yöntemi kullandığını vurgularken bu yöntemin yine de sorgulanmaya açık olduğunun altını çizmektedir. Terim çevirisi sürecinde deneyimlediği üçüncü durum ise, özgün metinde var olan terime Türkçe karşılık önerdiği ve bir tür *öneri çeviri* olarak isimlendirdiği durumdur.

Atakay, dilbilim, çeviribilim ve göstergebilim sözlüklerinde karşılığı olup, kulağa eski gelen terimlerin kullanımına ya da bu terimlere alternatif olarak daha güncel tınısı olan yeni terim önerisine karşı tutumunu ise şu şekilde açıklamakta:

Bu soruya net bir cevap vermek kolay değil. Elbette, çevirmen açısından en önemli nokta, kullandığı sözcük ya da terimin okurda karşılık bulması, çağrışım yaratmasıdır. Ama bunun ölçüsü nedir, dayanağı nedir? Sanırım, tam bir ölçü verebilmek neredeyse imkânsız. Çoğu zaman, çeviriyi yaparken bazı çıkarımlarda bulunuyor, bir karşılığın değil de diğerinin okurda daha büyük bir karşılık bulacağını varsayıyoruz. (K. Atakay, kişisel görüşme, Nisan 25, 2018)

Çevirmenin verdiği yanıtın anlaşılacağı üzere, terimin erek okurda bir anlam yaratması gözetilen bir önceliktir. Buradan hareketle çevirmenin, erek kültür özelliklerine ve metnin bağlamına uygun, okurun zihninde anlam oluşturacak yeni terimlerin kullanılmasına olumlu yaklaştığı düşünülebilir. Ancak yine de, böyle bir durumla karşı karşıya kalındığında çevirmenin yeni bir terim üretmek için bir dayanağının olmadığı, kendi alımlamasından ve öznel tercihlerinden hareketle, mesleki artalan bilgisi doğrultusunda terim önermek durumunda kaldığı sonucuna varılabilir. Konu ile ilgili olarak Wolfram Wills (1996, ss. 174-191) ve Jirí Levý (2000, ss. 148-159) de çevirinin bir

problem çözme ve karar verme süreci olduğunu, kimi zaman çevirmenin yaratıcılığının ve sezgilerinin de bu süreçte rol oynadığını savunmaktadır.

3.3 Terim İncelemesi

Bu bölümde, öncelikle özgün ve çeviri metinde taranan ve sözlüklerde karşılığı bulunan terimlere yer verilecek, her terim Türkçeye yerleşiklik ve uygunluk bakımından ele alınacaktır. Ardından, sözlüklerde karşılığı bulunmayan terimler değerlendirilecek, çevirmenin önerdiği terimler dikkate alınarak ve Türkçe-İngilizce/İngilizce-Türkçe⁷ sözlüklerden ve Türk Dil Kurumu'nun *Büyük Türkçe Sözlüğü*'nden⁸ yararlanılacaktır.

3.3.1 Özgün ve Çeviri Metinde Yer Alan Terimlerden Taranan Sözlüklerde Bulunanlar

Bu çalışmada, *Interpretation and Overinterpretation* adlı yapıtta ve Türkçe çevirisinde yer alan terimlerin karşılıkları, yukarıda adı geçen yedi sözlükte taranmıştır. Taranan sözlüklerde karşılıkları bulunan terimler, çevirmenin kullandığı karşılıklar, Türkçe terimlerin kaynağı ve terimlerin uygunluk/yerleşiklik durumları ile gerekli durumlarda sunulan öneriler Ekler bölümünde Tablo 2'de listelenmektedir.

Tablo 2'de sunulan veriler ışığında, taranan sözlüklerde bulunan terimlerden %50'si (16 terimden 8'i) *Terimsel Gereksinim ve Yaratıcılık Düzeyleri Şeması*'na göre *birincil gereksinim* düzeyine aittir. *Tamamlayıcı yaratıcılık* gerektiren bu terimlerin sözlüklerde birden fazla karşılığı bulunmakla beraber, kararsızlığı gidermek amacıyla mevcut terimler arasında anlamı en iyi yansıttığı düşünülen terimlerde karar kılınabilir⁹. Tabloda sunulan terimlerden %50'si (16 terimden 8'i) de *sıfır gereksinim* düzeyine ait olup *sıfır yaratıcılık* gerektirir. Bu terimlerin taranan sözlüklerde karşılıkları standartlaşmıştır ve yeni terim önerisine gerek yoktur. Verilerden hareketle, sözlüklerde taranan terim karşılıklarının yarısının birbiriyle yarış halinde olduğu ve halen standart hale ulaşmadığı anlaşılabılır.

3.3.2 Özgün ve Çeviri Metinde Yer Alan Terimlerden Taranan Sözlüklerde Bulunmayanlar

Özgün ve çeviri metinlerde yer alan terimlerden, taranan sözlüklerde bulunmayanlar için çevirmenin kullandığı birçok Türkçe karşılığın uygun olduğu gözlemlenmiştir. Taranan sözlüklerde yer almayan terimlerin elektronik sözlüklerde aranması ve anlamlarının karşılaştırılması sonucu İngilizce özgün yapıtta ve Türkçe çevirisinde önerilen terimlerin açıklamaları doğrultusunda yeni terim önerilerine gereksinim olduğu saptanmıştır. Tablo 3'te özgün metinde geçen terimler, çevirmenin önerdiği karşılıklar, terimlerin taranan

⁷ Cambridge Dictionary English-Turkish Dictionary. <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/turkish> Erişim Tarihi [23.09.2019]

Oxford Dictionaries. <https://www.oxforddictionaries.com/> Erişim tarihi [23.09.2019]

Online Dictionaries by bab.la – Turkish-English/English-Turkish. <https://en.bab.la> Erişim tarihi [23.09.2019]

⁸ Türk Dil Kurumu – Büyük Türkçe Sözlük. www.tdk.gov.tr Erişim tarihi [23.09.2019]

⁹ Birden fazla karşılığı olan terimler arasında anlamı en iyi yansıttığı düşünülen terimlerde karar kılmak başka bir araştırmamanın konusudur. Bu çalışmanın yöntemi olan betimleyici yaklaşımdan ziyade kuralcı yaklaşımla ve uygun alan yazın taramasıyla ele alındıktan sonra terim seçimi/önerisi yapılmalıdır.

elektronik sözlüklerde bulunan sözlük anlamları ve yeni bir karşılığa gereksinimi olduğu düşünülen terimler sunulmuştur.

Tablo 3'teki verilerden hareketle, terimlerin %31.09'u (74 terimden 23'ü) taranan sözlüklerde bulunmamasına rağmen, çeşitli akademik çalışmalarda ve kuramsal metinlerde hâlihazırda çevirmenin önerdiği şekilde kullanıldığı ve standart hale geldiği için *sıfır gereksinim* düzeyindedir ve çevirmen herhangi bir yaratıcılık düzeyine başvurmamıştır. Terimlerin %45.94'üne (74 terimden 34'ü), mevcut bir karşılığı bulunmadığı için *tam gereksinim* durumunda iken çevirmen tarafından başvuru zorunlu yaratıcılık düzeyi ile kavramın anlamsal içeriğinden yola çıkılarak terimleri en iyi yansıtabilecek öneriler getirilmiştir. Çevirmen tarafından terim önerisi getirilen terimler henüz standartlaşmadığı için *birincil gereksinim* düzeyine gelmişlerdir. Taranan sözlüklerde bulunmayan ve çevirmen tarafından terim karşılığı önerilen terimlerin % 22.97'si (74 terimden 17'si) daha güncel bir kullanıma sahip olması için küçük müdahalelere ihtiyaç duyulduğu tespit edilmiştir. *İkincil gereksinim* düzeyinde olan bu terimlere *gerekli yaratıcılık* düzeyi gözetilerek çevirmenin önerdiği terimden ayrı olarak yeni terimlerin önerilebileceği düşünülebilir¹⁰.

4. Sonuç

Bu çalışmada, terim ve terimbilim kavramları ele alınmış, terimbilimin işlevlerine yer verilmiştir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ise terim sorunlarına ve bu sorunların giderilmesinin çeviri çalışmalarına bağlı olduğuna vurgu yapılmış, bu bağlamda Türkiye'de terim araştırmalarına yönelik yapılan örnek bir çalışmaya (Öztürk Kasar & Tuna, 2017) değinilmiştir. Söz konusu çalışmanın amacı, kuramsal ve yöntemsel bilgiler doğrultusunda terim araştırmalarından bir örnek durum çalışması ortaya koymak olarak belirlenmiş ve örneklem olarak Umberto Eco'nun *Interpretation and Overinterpretation* özgün metni ile *Yorum ve Aşırı Yorum* çeviri metni karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve yapının çevirmeni Kemal Atakay'ın düşünce ve deneyimlerine de yer verilerek çeviri sürecine ışık tutulmuştur. Böyle bir çalışmada çevirmenin görüşlerinin yansıtılması ve henüz dilimizde karşılığı olmayan terimleri çevirirken izlediği yolların ve edindiği tecrübelerin sunulması, çeviri eğitimi almakta olan lisans ve lisansüstü düzeydeki çevirmen aday öğrenciler için kuramsal çeviride terim aktarımının nasıl yapılabileceğine dair bazı yöntemler de sunmakta ve yaratıcılıklarını desteklemektedir.

Yürütülen incelemeler ve terim taramaları sonucunda eserde bulunan terimlerin %50'sinin taranan sözlüklerde bulunmasına karşın, diğer yarısının standartlaşmış bir karşılığının bulunmadığı ve taranan sözlüklerde farklı terimlerle karşılandığı anlaşılmıştır. Taranan sözlüklerde bulunmayan terim karşılıklarının oranı %68.91 olup; bu terimlerin %45.94'ü çevirmen tarafından Türkçeye uygun şekilde aktarılmış, %31.09'unun ise sözlüklerde bulunmadığı halde akademik yapıtlarda standart şekilde kullanıldığı kanısına

¹⁰ Çevirmenin önerdiği terimlere alternatif terimler önermek için *gerekli yaratıcılık düzeyleri* de göz önünde bulundurularak başka bir araştırma konusu tasarlanabilir.

varılmıştır. Bu araştırmada taranan terimler Öztürk Kasar'ın önerdiği *Terimsel Gereksinim ve Yaratıcılık Düzeyleri Şeması* ile gruplandırılmış ve ele alınan bütüncü derinlikli şekilde incelenerek terim çevirisinin boyutları ele alınmıştır. Bu bağlamda, *Terimsel Gereksinim ve Yaratıcılık Düzeyleri Şeması*'nın terim çevirisi ile ilgilenen araştırmacılar için çalışmalarında terim tararken başvuracakları bir yönlendirici olduğu düşünülmektedir.

Bu bulgulardan hareketle, dilbilim, göstergebilim ve çeviribilim sözlüklerinde bazı boşluklar olduğu, kullanımda olan terimlerin bir kısmının ise standart halde olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Söz konusu terim boşluklarını kapatmak, çevirmenlerin işini kolaylaştırmak, kuramsal metin çevirisi yapan yetkin çevirmenler yetiştirmek ve Türkçede terim birliğini sağlamak amacıyla çeviri eğitimi veren kurumların ders programlarında terim çalışmalarına da ağırlık vermesi ve uzmanlık alanlarına göre sözlük çalışmalarında bulunması önerilmektedir.

Bu öneri doğrultusunda, çeviri kurumlarının ders programlarına eklenen terimbilim dersleri ile kuramsal metin çevirisinde yetkin çevirmen kimliğiyle hareket eden ve metnin tuzaklarından sıyrılan bilinçli çevirmenler yetiştirilmiş ve Türkçede geniş bir terim bankası hazırlanmış olacaktır.

Kaynakça

- Altay, A. (2011). Initiating a terminology policy, the case of Turkey: TermTurk project. *Magyar Terminológia*, 4(2), 151-159. doi: 10.1556/MaTerm. 4.2011.2.3.
- Altay, A., Alan, C. & Ateşman, E. (2011). Towards a terminology centre: awareness, project, outcome. T. Kruyt, E. Ruijsendaal, W.J.R. Martin & H.D. van der Vliet (Eds.), *Terminology for Europeans (and beyond)* (ss. 35-46). Gent: Academia Press.
- Bengi-Öner, I. (2001). *Çeviri terimleri sözlüğü*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Berg, B. L. (2001). *Qualitative research methods for the social sciences*. Boston: Allyn ve Bacon.
- Berg, B. L. & Lune, H. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (H. Aydın, Çev). Konya: Eğitim Yayınları.
- Berk, Ö. (2005). *Kuramlar ışığında açıklamalı çeviribilim terimcesi*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Boztaş, İ. & Okyayuz Yener, Ş. (2005). *Açıklamalı çeviri terimleri sözlüğü*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Cambridge Dictionary English-Turkish Dictionary. <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/turkish> Erişim tarihi [23.09.2019]
- De Bessé. B. (2005). Terim sorunları. M. Durak (Ed.), *Terimden anlama* (M. Durak, Çev.) (ss. 5-31). İstanbul: Multilingual.
- Duff, P. A. (2007). *Case study research in applied linguistics*. New York ve London: Routledge.
- Eco, U. (1992). *Interpretation and overinterpretation*. Cambridge: Cambridge University Press

- Eco, U. (2011). *Yorum ve aşırı yorum*. (K. Atakay, Çev). İstanbul: Can Yayınları.
- Eren, H., Parlatır, İ., Tekin, T. & Zülfiyar, H. (1988). Terim. *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük* içinde (Yeni Baskı. Cilt 2, s. 1458). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Erten, A. (1993). Çeviri ediminde kayıplar sorunu. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10(1), 315-330.
- Gözyayın, N. (2008). TDK'de çeviri çalışmaları. B. Gültekin (Ed.), *Türkçe ve Çeviri Sorunları Çalıştayı* (ss. 19-23). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hacettepe Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölümü. (2020, Haziran 20). *Projeler*. <http://www.mtb.hacettepe.edu.tr/projeler.php>
- IAT. (1982). Termina News Bulletin 1(1). *International Association for Terminology*.
- İmer, K., Kocaman, A. & Özsoy, A. S. (2013). *Dilbilim sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Jakobson, R. (2000). On Linguistic aspects of translation. L. Venuti (Ed.), *The Translation Studies Reader* (ss. 113–118). Londra: Routledge.
- Karaman, B. İ., (2017). *Terimbilimi*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Levý, J. (2000). Translation as a decision process. L. Venuti (Ed.), *The Translation Studies Reader* (ss. 148–159). London: Routledge.
- Online Dictionaries by bab.la – Turkish-English/English-Turkish. <https://en.bab.la> Erişim tarihi [23.09.2019]
- Oxford Dictionaries. <https://www.oxforddictionaries.com/> Erişim tarihi [23.09.2019]
- Öztürk Kasar, S. (2017). Algirdas Julien Greimas'ın sémantique structurale adlı yapıtını Türkçeye nasıl çevirmeli?. Ş. Öztürk (Ed.), *Cogito*, 86, 208-316.
- Öztürk Kasar, S. & Tuna, D. (2017). Sosyal bilimlerde alanında terimcilerin çevrilmesi ve türkçe terim üretimi. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(13), 415-436. doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12027>
- Rifat, M. (2018). *Açıklamalı göstergebilim sözlüğü*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Rifat, M., Rifat, S., Koş, A. & Tekgül, D. (2010). *Göstergebilim, dilbilim ve çeviribilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- TermTurk, Kültürlerarası diyalog ve özel iletişim için terminoloji. <http://www.termturk.org/objectives.php> Erişim Tarihi [19.06.2020]
- Türk Dil Kurumu – Büyük Türkçe Sözlük. www.tdk.gov.tr Erişim tarihi [23.09.2019]
- Vardar, B. (1980). Terimsel etkinlik ve terimbilim. *Türk Dili Edebiyat Dergisi*, XLI, 385-389.
- Vardar, B. (2005). Terimbilim ve yeni sözcükleme. M. Durak (Ed.), *Terimden anlama* (M. Durak, Çev.) (ss. 17-24). İstanbul: Multilingual.
- Vardar, B., Güz, N., Huber, E., Senemoğlu, O. & Öztokat, E. (2007). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.

Wilss, W. (1996). *Knowledge and skills in translator behaviour*. Amsterdam ve Philadelphia: John Benjamins.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Zülfikar, H. (2011). *Terim sorunları ve terim yapma yolları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ekler

Tablo 2: Taranan Sözlüklerde Bulunan Terimler

	İngilizce Terim ve Sayfa Numarası	Çeviride Kullanılan Karşılık ve Sayfa Numarası	Türkçe Terimin Sözlüklerde Karşılığı	Türkçe Terimin Kaynağı	Terimin Uygunluk/ Yerleşiklik Durumu
1	allusion 30	anıştırma 47	anıştırma telmih	<i>Rifat vd.</i> <i>Vardar vd.</i> <i>Rifat vd.</i>	Çevirmenin tercih ettiği terim sözlüklerde geçmektedir. Terim karşılığı sözlüklerde “anıştırma” ve “telmih” olarak verilmiştir. Standart bir terim karşılığı bulunmamakla birlikte tamamlayıcı yaratıcılığa ihtiyaç duyulduğu düşünülebilir. (birincil gereksinim)
2	analogy 76	analoji 65	örnekseme	<i>Vardar vd.</i> <i>İmer vd.</i> <i>Rifat vd.</i>	Sözlüklerden yola çıkarak “örnekseme” sözcüğünün kullanımda ve yerleşik olduğu düşünülebilir. (sıfır gereksinim)
3	antonoma sia 46	dolaylı adlama 64	adsayma	<i>İmer vd.</i> <i>Vardar vd.</i>	Özel bir adın simge olarak kullanılması anlamına gelen “antonomasia”nın karşılığı olarak sözlüklerde “adsayma” bulunmaktadır. Dolayısı ile terim uygun ve yerleşiktir. (sıfır gereksinim)
4	contrast 46	karşıtlık 64	aykırılık karşıtlık	<i>Vardar vd.</i> <i>Rifat vd.</i> <i>Rifat</i> <i>İmer vd.</i>	“Aykırılık” terimi sözlüklerde yerleşik değildir, “karşıtlık” olarak da kullanılmaktadır. Tamamlayıcı yaratıcılığa ihtiyaç duyulduğu düşünülebilir. (birincil gereksinim)

5	economy 49	iktisat 67	tutumluluk düzen	<i>Rifat vd.</i>	Sözlüklerde “economy” teriminin karşılığı farklı şekillerde verilmiştir. Dolayısı ile terim yerleşik değildir. Tamamlayıcı yaratıcılığa ihtiyaç duyulduğu düşünülebilir. (birincil gereksinim)
			ekonomi	<i>Boztaş vd.</i>	
			daraltma	<i>Berk</i>	
6	homonym y 46	eşadlılık 64	eşadlılık	<i>Vardar vd.</i> <i>Rifat vd.</i> <i>İmer vd.</i>	Terim yerleşik ve uygundur. (sıfır gereksinim)
7	image 46	imge 64	görüntü imge	<i>Rifat vd.</i>	Sözlüklerde “image” sözcüğü “görüntü” ve “imge” olarak verilmiştir. Tamamlayıcı yaratıcılığa ihtiyaç duyulduğu düşünülebilir. (birincil gereksinim)
8	lexeme 62	sözlükbirim 83	sözlükbirim	<i>Vardar vd.</i> <i>Rifat vd.</i> <i>İmer vd.</i>	Terim yerleşik ve kullanımdadır. (sıfır gereksinim)
9	metaphor 63	eğretileme 83	eğretileme	<i>Vardar vd.</i> <i>Boztaş vd.</i> <i>İmer vd.</i> <i>Rifat vd.</i>	“metaphor” sözcüğünün karşılığı sözlüklerde farklı şekillerde sunulmuştur. Dolayısı ile terim yerleşik değildir. Tamamlayıcı yaratıcılığa ihtiyaç duyulduğu düşünülebilir. (birincil gereksinim)
			deyim aktarması	<i>İmer vd.</i>	
			metafor	<i>Rifat vd.</i>	
10	metonom y 46	düzdeğişme ce 64	düzdeğişme ce	<i>İmer vd.</i> <i>Rifat vd.</i>	Terim yerleşik ve kullanımdadır. (sıfır gereksinim)
			ad aktarımı	<i>İmer vd.</i>	
11	motif 60	izlek 80	motif	<i>Rifat vd.</i>	Terim yerleşiktir (sıfır gereksinim)
12	referent 43	gönderge 61	gönderge	<i>Vardar vd.</i> <i>İmer vd.</i> <i>Rifat</i> <i>Rifat vd.</i>	Terim yerleşik ve kullanımdadır. (sıfır gereksinim)
			gönderilen	<i>Rifat vd.</i>	
13	semiosis 24	semiosis 39	göstergesel işlev	<i>Vardar vd.</i> <i>İmer vd.</i>	“semiosis” terimi sözlüklerde Türkçeye farklı

			semiosis	<i>Rifat</i>	şekillerde aktarılmıştır. Dolayısı ile terim yerleşik değildir. Tamamlayıcı yaratıcılığa ihtiyaç duyulduğu düşünülebilir. (birincil gereksinim)
14	sign 46	iz 64	gösterge	<i>Vardar vd. Rifat Rifat vd. İmer vd.</i>	“sign” teriminin karşılığı olarak sözlüklerde “gösterge” terimi verilmektedir. Terim yerleşiktir. (sıfır gereksinim)
15	style 69	üslup 89	biçem	<i>Vardar vd. İmer, vd. Rifat, vd.</i>	“style” terimi sözlüklerde Türkçeye farklı şekillerde aktarılmıştır. Dolayısı ile terim yerleşik değildir. Tamamlayıcı yaratıcılığa ihtiyaç duyulduğu düşünülebilir. (birincil gereksinim)
			deyiş	<i>Vardar vd. İmer, vd. Rifat, vd.</i>	
			üslup	<i>Rifat, vd.</i>	
			anlatım	<i>Rifat, vd.</i>	
16	symbol 46	simge 64	simge	<i>Vardar vd. Rifat vd. Rifat</i>	“symbol” terimi sözlüklerde Türkçeye farklı şekillerde aktarılmıştır. Dolayısı ile terim yerleşik değildir. Tamamlayıcı yaratıcılığa ihtiyaç duyulduğu düşünülebilir. (birincil gereksinim)
			sembol	<i>Rifat</i>	

Tablo 3: Taranan Sözlüklerde Bulunmayan Terimler

	İngilizce Terim ve Sayfa Numarası	Çeviride Önerilen Karşılık	Sözlük Anlamı	Değerlendirme ve Gereksinim Durumu
1	act of reading 68	okuma edimi 88	<i>act</i> : edim, eylem, hareket, performans	Çevirmenin Türkçeye aktardığı terim literatürde yerleşiktir ve kullanılmaktadır. (sıfır gereksinim-sıfır yaratıcılık)
2	arguable intention 78	tartışmaya açık niyet 99	<i>arguable</i> : tartışılabilir, tartışmaya açık, tartışmalı, doğruluğu belli olmayan	Terim literatürde yerleşik değildir. Dolayısı ile yeni terim gereksinimine açık olduğu düşünülebilir. (ikincil gereksinim-gerekli yaratıcılık)

3	associative automatisms 46	çağrışım yöntemleri 64	automatism: otomasyon, özdevim, özedim, özişlerlik	Terim literatürde yerleşik değildir. Dolayısı ile yeni terim gereksinimine açık olduğu düşünülebilir. (ikincil gereksinim-gerekli yaratıcılık)
4	close reading 139	yakın okuma 167		Çeviride kullanılan karşılık uygun görülmektedir ancak terim standart değildir. Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, “tam gereksinim” durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
5	competence of the reader 68	okurun yetisi 88	<i>competence</i> : yeterlik, yeti, kabiliyet, edinç	Çevirmenin Türkçeye aktardığı terim literatürde yerleşiktir ve kullanılmaktadır. (sıfır gereksinim-sıfır yaratıcılık)
6	concealed message 72	gizli ileti 93	<i>concealed</i> : gizlenmiş, gizli, saklı	Çeviride kullanılan karşılık uygun görülmektedir ancak terim standart değildir. Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, “tam gereksinim” durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
7	conjecture of the reader 64	okurun tahmini 84	<i>conjecture</i> : varsayım, tahmin, zan, farz	Çeviride kullanılan karşılık uygun görülmektedir ancak terim standart değildir. Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, “tam gereksinim” durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
8	contemporary reader 68	çağdaş okur 88		Çeviride kullanılan karşılık uygun görülmektedir ancak terim standart değildir. Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, “tam gereksinim” durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu

				söylenbilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
9	conventional meaning 78	uzlaşım sal anlam 99	<i>conventional:</i> adetlere uygun, geleneksel, uygun	Çeviride kullanılan karşılık uygun görülmektedir ancak terim standart değildir. Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, “tam gereksinim” durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenbilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
10	creative text 140	yaratıcı metin 168		Çeviride kullanılan karşılık uygun görülmektedir ancak terim standart değildir. Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, “tam gereksinim” durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenbilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
11	criterion of similarity 45	benzerlik ölçütü 63		Çeviride kullanılan karşılık uygun görülmektedir ancak terim standart değildir. Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, “tam gereksinim” durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenbilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
12	cultural framework 68	kültürel çerçeve 89	<i>framework:</i> temel yapı, iskelet, düzen, sistem	Çevirmenin Türkçeye aktardığı terim literatürde yerleşiktir ve kullanılmaktadır. (sıfır gereksinim-sıfır yaratıcılık)
13	cultural conventions 68	kültürel gelenekler 88		Çevirmenin Türkçeye aktardığı terim literatürde yerleşiktir ve kullanılmaktadır. (sıfır gereksinim-sıfır yaratıcılık)
14	drive of the reader 65	okur(un) itkisi 85	<i>drive:</i> enerji, azim, şevk, çaba, gayret, girişim	Terim literatürde yerleşik değildir. Dolayısı ile yeni terim gereksinimine açık olduğu düşünülebilir. (ikincil gereksinim-gerekli yaratıcılık)
15	empirical author 64	ampirik yazar 84		Çevirmenin Türkçeye aktardığı terim literatürde yerleşiktir ve

				kullanılmaktadır. (sıfır gereksinim-sıfır yaratıcılık)
16	empirical reader 64	ampirik okur 84		Çevirmenin Türkçeye aktardığı terim literatürde yerleşiktir ve kullanılmaktadır. (sıfır gereksinim-sıfır yaratıcılık)
17	encyclopedia 65	ansiklopedi 85		Terim, taranan sözlüklerde bulunmamaktadır ancak çevirmenin kullandığı karşılık Eco'nun diğer kuramsal yapıtlarında da <i>ansiklopedi</i> şeklinde çevrilmiştir. Dolayısıyla terim yerleşik bir hale gelmiştir. (sıfır gereksinim-sıfır yaratıcılık)
18	idiolectal association 46	kişinin kendine özgü diline bağlı çağrışım 65	<i>idiolectal</i> : birey dil, bireysel dil, bireysel kullanım	Terim literatürde yerleşik değildir. Dolayısı ile yeni terim gereksinimine açık olduğu düşünülebilir. (ikincil gereksinim-gerekli yaratıcılık)
19	illusion of meaning 39	anlam yanılsaması 58	<i>illusion</i> : yanılsama, aldatıcı görünüş, göz aldanması	Çeviride kullanılan karşılık uygun görülmektedir. (sıfır gereksinim-sıfır yaratıcılık)
20	infinite conjecture 64	sonsuz tahmin 84		Çeviride kullanılan karşılık uygun görülmektedir ancak terim standart değildir. Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, "tam gereksinim" durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
21	initiative of the reader 64	okurun girişimi 84		Çeviride kullanılan karşılık uygun görülmektedir ancak terim standart değildir. Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, "tam gereksinim" durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
22	intentio auctoris	yazarın niyeti		Kabul edilebilir bir çeviri önerisi olup, Eco'nun Latince'den devşirdiği

	25	41		bu terim diğer metinlerinde de bu haliyle kullanılmaktadır.(sıfır gereksinim-sıfır yaratıcılık)
23	intentio operis 25	metnin niyeti 41		Kabul edilebilir bir çeviri önerisi olup, Eco'nun Latince'den devşirdiği bu terim diğer metinlerinde de bu haliyle kullanılmaktadır.(sıfır gereksinim-sıfır yaratıcılık)
24	intention of the reader 64	okurun niyeti 84		Çevirmenin Türkçeye aktardığı terim literatürde yerleşiktir ve kullanılmaktadır. (sıfır gereksinim-sıfır yaratıcılık)
25	interpretative bet 63	yorumsal bahis 83	<i>bet</i> : bahis, iddia <i>bahis</i> : üzerinde konuşulan şey, konu <i>iddia</i> : sav, kendinde olmayan bir yeteneği, bir durumu varmış gibi gösterme	Çeviride kullanılan karşılık uygun görülmektedir ancak terim standart değildir. Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, "tam gereksinim" durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
26	interpretive criterion 45	yorum ölçütü 63	<i>criterion</i> : kriter, ölçüt, kıstas, değer birimi	Çeviride kullanılan karşılık uygun görülmektedir ancak terim standart değildir. Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, "tam gereksinim" durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
27	intersubjective means 149	öznelarası araç 178	<i>intersubjective</i> : Bir gözlemin, başka bir gözlemci tarafından yinelenmesi durumunda taşıdığı özellik.	Çeviride kullanılan karşılık uygun görülmektedir ancak terim standart değildir. Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, "tam gereksinim" durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
28	interpretative tradition 144	yorumsal gelenek 172		Çeviride kullanılan karşılık uygun görülmektedir ancak terim standart değildir. Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla,

				terim için, “tam gereksinim” durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
29	lexical system 68	sözlükbirims el sistem 89		Terim literatürde yerleşik değildir. Dolayısı ile yeni terim gereksinimine açık olduğu düşünülebilir. (ikincil gereksinim-gerekli yaratıcılık)
30	liminal author/ the author on the threshold 69	eşik yazar/eşikte ki yazar 90		Öztürk Kasar’ın “eşik özne” teriminden hareketle “eşik yazar” karşılığı kabul edilebilir bir çeviri olup, özgün terim Eco’nun doktora öğrencisi Mauro Ferraresi’ye aittir. Çeviride kullanılan karşılık uygun görülmektedir ancak terim standart değildir. Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, “tam gereksinim” durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
31	linguistic expression 69	dilsel ifade 90		Çevirmenin Türkçeye aktardığı terim literatürde yerleşiktir ve kullanılmaktadır. (sıfır gereksinim-sıfır yaratıcılık)
32	linguistic intention 69	dilsel niyet 90		Çevirmenin Türkçeye aktardığı terim literatürde yerleşiktir ve kullanılmaktadır. (sıfır gereksinim-sıfır yaratıcılık)
33	linguistic means 72	dilsel araçlar 93		Çeviride kullanılan karşılık uygun görülmektedir ancak terim standart değildir. Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, “tam gereksinim” durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
34	model author 64	örnek yazar 84		Çevirmenin Türkçeye aktardığı terim literatürde yerleşiktir ve kullanılmaktadır. (sıfır gereksinim-sıfır yaratıcılık)

35	model reader 64	örnek okur 84		Çevirmenin Türkçeye aktardığı terim literatürde yerleşiktir ve kullanılmaktadır. (sıfır gereksinim-sıfır yaratıcılık)
36	morphological resemblance 45	morfolojik benzerlik 63		Terim literatürde yerleşik değildir. Dolayısı ile yeni terim gereksinimine açık olduğu düşünülebilir. (ikincil gereksinim-gerekli yaratıcılık)
37	original message 42	özgün ileti 61		Çevirmenin Türkçeye aktardığı terim literatürde yerleşiktir ve kullanılmaktadır. (sıfır gereksinim-sıfır yaratıcılık)
38	overinterpret ation 48	aşırı yorum 66		Çeviride kullanılan karşılık uygun görülmektedir. Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, “tam gereksinim” durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
39	performance of language 68	dil edimi 88		Çevirmenin Türkçeye aktardığı terim literatürde yerleşiktir ve kullanılmaktadır. (sıfır gereksinim-sıfır yaratıcılık)
40	philological analysis 69	filolojik çözümleme 89		Çevirmenin Türkçeye aktardığı terim literatürde yerleşiktir ve kullanılmaktadır. (sıfır gereksinim-sıfır yaratıcılık)
41	poetic code 42	şiiresel kod 61	poetic function=yazınsal işlev (İmer vd.) poetic function=yazın işlevi, yazınsal işlev	Terim literatürde yerleşik değildir. Dolayısı ile yeni terim gereksinimine açık olduğu düşünülebilir. (ikincil gereksinim-gerekli yaratıcılık)
42	postulated model reader 65	çağırıştırılan ya da varsayılan okur 85		Terim literatürde yerleşik değildir. Dolayısı ile yeni terim gereksinimine açık olduğu düşünülebilir. (ikincil gereksinim-gerekli yaratıcılık)
43	proportional analogy 45	oransal analoji 63		Terim literatürde yerleşik değildir. Dolayısı ile yeni terim gereksinimine açık olduğu düşünülebilir. (ikincil gereksinim-gerekli yaratıcılık)

44	reader-oriented theory 43	okur yönelimli kuram 62		Terim literatürde yerleşik değildir. Dolayısı ile yeni terim gereksinimine açık olduğu düşünülebilir. (ikincil gereksinim-gerekli yaratıcılık)
45	real reader 40	gerçek okur 58		Çeviride kullanılan karşılık uygun görülmektedir ancak terim standart değildir. Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, “tam gereksinim” durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
46	referential power 42	göndergesel güç 61	referential terimi için İmer gönderimsel terimini önermektedir. referential equivalence için ise (Rifat vd) göndergesel eşdeğerlik terimini önermektedir.	Rifat vd'nin ‘göndergesel eşdeğerlik’ kullanımından hareketle çevirmenin önerdiği kavram kullanılabilir. Dolayısıyla, terim için, “tam gereksinim” durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
47	rights of the text 84	metnin hakları 106		Çeviride kullanılan karşılık uygun görülmektedir ancak terim standart değildir. Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, “tam gereksinim” durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
48	sane interpretation 48	sağlıklı yorum 67		Çeviride kullanılan karşılık uygun görülmektedir ancak terim standart değildir. Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, “tam gereksinim” durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)

49	semantic association 80	anlamsal çağrışım 102		Çeviride kullanılan karşılık uygun görülmektedir ancak terim standart değildir. Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, “tam gereksinim” durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
50	semantic isotopy 62	semantik izotopi 82		Terim literatürde yerleşik değildir. Dolayısı ile yeni terim gereksinimine açık olduğu düşünülebilir. (ikincil gereksinim-gerekli yaratıcılık)
51	semiotic analysis 48	göstergebili msel çözümleme 66		Çevirmenin Türkçeye aktardığı terim literatürde yerleşiktir ve kullanılmaktadır.(sıfır gereksinim-sıfır yaratıcılık)
52	semiotic means 147	göstergebili msel araç 176		Çeviride kullanılan karşılık uygun görülmektedir ancak terim standart değildir. Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, “tam gereksinim” durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
53	semantic relationships 70	semantik ilişkiler 90		Terim literatürde yerleşik değildir. Dolayısı ile yeni terim gereksinimine açık olduğu düşünülebilir. (ikincil gereksinim-gerekli yaratıcılık)
54	semiotic strategy 64	göstergebili msel strateji 85		Terim literatürde yerleşik değildir. Dolayısı ile yeni terim gereksinimine açık olduğu düşünülebilir. (ikincil gereksinim-gerekli yaratıcılık)
55	signification by ostension 47	sunum yoluyla imleme 65		Terim literatürde yerleşik değildir. Dolayısı ile yeni terim gereksinimine açık olduğu düşünülebilir. (ikincil gereksinim-gerekli yaratıcılık)
56	signification system 64	anlam sistemi 84		Terim literatürde yerleşik değildir. Dolayısı ile yeni terim gereksinimine açık olduğu düşünülebilir. (ikincil gereksinim-gerekli yaratıcılık)
57	similarity of name 46	ad benzerliği 64		Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim

				için, “tam gereksinim” durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
58	smart reader 82	keskin kavrayışlı okur 103		Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, “tam gereksinim” durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
59	social treasury 68	toplumsal dağar 88		Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilerek çevirmen tarafından güzel bir kullanım örneği sunulmuştur. Türkçede henüz karşılığı olmayan bu terim için “tam gereksinim” durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
60	stylistic conventions 65	üslup gelenekleri 85		Terim literatürde yerleşik değildir. Dolayısı ile yeni terim gereksinimine açık olduğu düşünülebilir. (ikincil gereksinim-gerekli yaratıcılık)
61	subject of utterance 66	sözce öznesi 86		Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, “tam gereksinim” durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
62	suspicious interpretation 50	kuşkucu yorum 68		Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, “tam gereksinim” durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
63	textual coherence 64	metinsel tutarlılık 84		Çevirmenin Türkçeye aktardığı terim literatürde yerleşiktir ve kullanılmaktadır. (sıfır gereksinim-sıfır yaratıcılık)
64	textual counterpart 85	metinsel karşılık 107		Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, “tam gereksinim” durumunda

				üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
65	textual interpretation 66	metin yorumu 86		Çevirmenin Türkçeye aktardığı terim literatürde yerleşiktir ve kullanılmaktadır. (sıfır gereksinim-sıfır yaratıcılık)
66	textual strategy 66	metinsel strateji 86		Terim literatürde yerleşik değildir. Dolayısı ile yeni terim gereksinimine açık olduğu düşünülebilir. (ikincil gereksinim-gerekli yaratıcılık)
67	textual surface 64	metnin yüzeyi 84		Çeviride kullanılan karşılık uygun görülmektedir ancak terim standart değildir. Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, “tam gereksinim” durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
68	transcendent al meaning 25	aşkın anlam 42		Göstergebilim ve dilbilim bağlamında göz önünde bulundurulduğunda kabul edilebilir bir çeviridir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
69	transparent intention 78	saydam niyet 100		Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, “tam gereksinim” durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
70	unattainable intention 78	erişilmez niyet 99		Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, “tam gereksinim” durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)
71	uncommitted reader 75	yansız okur 96		Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, “tam gereksinim” durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)

72	univocal 39	tekanlamlı 57	Öztürk Kasar & Tuna (2017, s.430)'nın önerdiği kavramla tam örtüşme	Öztürk Kasar ve Tuna (2017, 430)'nın önerdiği kavramla tam örtüşme (sıfır gereksinim-sıfır yaratıcılık)
73	unlimited semiosis 24	sınırsız semiosis 39		Çevirmenin Türkçeye aktardığı terim literatürde yerleşiktir ve kullanılmaktadır. (sıfır gereksinim-sıfır yaratıcılık)
74	untenable interpretation 78	asılsız yorum 99		Türkçedeki terim açığını gidermek için tamamlayıcı bir yaratıcılık gösterilmiştir. Dolayısıyla, terim için, "tam gereksinim" durumunda üretilmiş kabul edilebilir bir terim önerisi olduğu söylenebilir. (birincil gereksinim-tamamlayıcı yaratıcılık)